

HOŞAP KÖPRÜSÜ

Van-Hakkâri yolu üzerinde
XVII. yüzyılda yapılmış köprü.

Van ili sınırları içinde Hoşap Kalesi'nin eteğinde Hoşap suyu (Güzelsu) üzerindedir. Halen hizmet gören köprü, 1082 (1671) yılında Mahmûdî beylerinden Evliya Bey tarafından yaptırılmış olup onun adıyla da anılır.

Ortadaki büyük, yanlardakiler küçük üç sivri kemerli göze sahip olan köprü kesme taştan inşa edilmiştir ve 32 m. uzunluğunda, 5 m. genişliğindedir; tabliyesi toprak dolgululu stabilize yol şeklindedir. Yanlardaki kesme taş korkulukların başlardan 2 metrelik kısımları yıkılmış, üzerlerindeki yarım yuvarlak harpuş-talar ise onarımlar sırasında sökülmüştür. Köprü'nün menba tarafında ayakların önünde üçgen sel yaranlar ve bunların biraz yukarısında masif örgüye mukavemet vermek için yapılan, ancak daha sonraki bir dönemde taşlarla örülerek kapatılan birer sivri kemerli açıklık bulunmaktadır. Gözlerin ve bu açıklıkların kemerlerinde yeşil ve beyaz taşların alması düzende kullanılmasıyla bir hareketlilik sağlanmıştır; mansab tarafındaki kemerler arasında da aynı tarz bir hareketlilik dikkat çeker. Büyük kemerin yanlarında, çevreleri süslenerek çerçeve içine alınmış köprü'nün bânisinin adını ve inşa tarihini veren Arapça, Farsça ve Türk-

çe'nin karışık biçimde kullanıldığı iki kitâbe vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

W. Bachmann, *Kirchen und Moscheen in Armenien und Kurdistan*, Leipzig 1913, s. 4-5; A. Cüzeyri Yazıcıoğlu, *Van'ın Tarihi Kitabeleri*, Ankara 1957, s. 5-7; Nazmi Sevgen, *Anadolu Kaleleri*, Ankara 1959, I, 137-146; Emel Atsız, *Van (Erciş, Gevaş, Hoşap) Türk Mimari Eserleri* (lisans tezi, 1969, İÜ Ed.Fak. Sanat Tarihi), s. 30-33; Cevdet Çulpan, *Türk Taş Köprüleri*, Ankara 1975, s. 175-176; Gülgün Tunç, *Taş Köprülerimiz*, Ankara 1978, s. 102-103; Mehmet Top, *Hoşap'taki Mahmudî Beyliği Mimarisi* (yüksek lisans tezi, 1993, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); M. Orhan Bayrak, *Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu*, İstanbul 1994, s. 562; *Karayolları Bülteni*, sy. 110, Ankara 1959, s. 17-18.

SEMA DOĞAN

HOŞKADEM

(خوش قدم)

el-Melikü'z-Zâhir Ebû Saïd
Seyfuddîn en-Nâsırî el-Müeyyedî
(ö. 872/1467)

Memlûk sultanı
(1461-1467).

815 (1412) yılı civarında doğdu. Rum veya Arnavut asıllı olduğu rivayet edilir. Küçük yaşta el-Melikü'l-Müeyyed Seyfeddin Şeyh el-Mahmûdî tarafından köle olarak satın alındı. Seyfeddin'in ölümünden sonra oğlu Sultan Ahmed döneminde (1421) hasekiyyeye dahil edildi. Sultan el-Melikü'z-Zâhir Çakmak zamanında (1438-1453) emir-i aşere re'sûl nevbeti'n-nüvvâb, emir-i mie mukaddemü elf ve hâcibü'l-hüccâb oldu. Sultan el-Melikü'l-Eşref İnal devrinde ordu kumandanı olarak Karaman beyine karşı sefere çıktı (1456). Fakat onunla çarpışmaktan ziyade ülkesini tahrip etti; dört kaleyi ele geçirdi ve Lârende'yi yaktı. Daha sonra Malatya'yı kuşatmakta olan Uzun Hasan üzerine gönderildi. İnal'ın oğlu Sultan Ahmed Hoşkadem'i kendisine atabeg tayin ettiyse de (1461) Sultan Ahmed'den memnun olmayan el-Melikü'l-Eşref İnal'ın köleleri (Eşrefiye Memlûkleri) çok geçmeden onu tahttan indirdiler ve saltanata Dimaşk Valisi Cânim el-Eşref'i'yı getirmek istediler. Ancak Sultan el-Melikü'z-Zâhir Çakmak'ın köleleri (Zâhiriye Memlûkleri) Hoşkadem'i destekliyorlardı; Cânim henüz Kahire'ye ulaşmadan onu sultan ilân ettiler (19 Ramazan 865/28 Haziran 1461) ve Ahmed'i tevkif edip İskenderiye'ye gönderdiler. Kahire önlere gelen Cânim de Hoşkadem'in sultanlığını tanımak zorunda kaldı, ardından Dimaşk'a geri döndü. Burada da kendini güvence-

de hissetmeyince Akkoyunlu hükümdarının yanına gitti ve çok geçmeden de onun tarafından öldürüldü.

Hoşkadem'in saltanatı sırasında devletler arası münasebetlerde önemli bir gelişme olmadı. Büyük askerî faaliyetlere de girilmedi. Ancak Osmanlılar'la olan ilişkilerde büyük sıkıntı yaşandı. 1461 yılından itibaren Fâtihten Sultan Mehmed'in doğuya açılma politikası Memlûk nüfuz alanını tehdiye başladı. Zira Memlûk sultanı Akkoyunlu, Karamanlı ve Dulkadirli beylerini himayesi altında görüyordu. Nitekim Trabzon'un fethini (1461) Uzun Hasan'a karşı bir hareket saydığı için şehrin fethedilmesi münasebetiyle Osmanlı padişahını tebrik etmemişti. 1463 yılında Memlûk sultanına gönderdiği mektupta Fâtihten Sultan Mehmed, eskiden beri kullanılmakta olan "Sultân-ı Haremeyn babam" ifadesi yerine "Hâdim-i Haremeyn Mısır sultanı kardeşim" tarzında hitap ederek kendini onunla aynı seviyede görmüş, Kahire'ye giden Osmanlı elçisi de yer öpmemişti. Ayrıca Karamanoğlu İbrahim Bey'in ölümünden (1463) sonra oğulları arasında ortaya çıkan olaylar iki devlet arasındaki münasebetleri iyice bozmuştu. O sıralarda Osmanlı padişahının himayesindeki Dulkadirli Beyi Şehsuvar'ın Hoşkadem tarafından kendisine rakip çıkarılan kardeşi Şahbudak ile mücadelesi Memlûk-Osmanlı münasebetlerini gerginleştiren bir başka hadise oldu. Hoşkadem Halep nâibi Berdi Bey'i Şahbudak'a yardım etmekle görevlendirdi. Fakat Şehsuvar daha önce davranarak kardeşini mağlûp etti (Şâban 870/Nisan 1466). Bunun üzerine Berdi Bey Halep'e geri döndü. Hoşkadem bundan sonra Şamlu Türkmenleri ile savaştı Şehsuvar Bey'e karşı amcası Rüstem'i desteklediyse de yine sonuç alamadı ve Şehsuvar Bey duruma hâkim oldu.

Seleflerinin memlûklerini kontrol altına almayı başaran, ancak kendi memlûklerinin halka karşı taşkınlıklarını önleyemeyen Hoşkadem saltanatı boyunca bazı güçlü Arap kabileleriyle de uğraştı.

Hoşap Köprüsü ve kitâbesi – Van

Hoşkadem
Medresesi'nin
içinden
bir görünüşü –
Kahire /
Mısır